

SADRŽAJ

PROSLOV

1. UVOD
 - 1.1. RAZLOZI ZA IZRADU STUDIJE
 - 1.2. SVRHA I CILJ STUDIJE
 - 1.3. METODE I NAČIN IZRADE STUDIJE
 - 1.4. SMJEŠTAJ GOLUBOVCA, MJESTOPISNA I KULTURNO-POVIJESNA OBILJEŽJA
 - 1.5. ZAKONSKA ZAŠTITA GOLUBOVCA
 - 1.6. OBUHVAT STUDIJE
 - 1.7. STANJE U PROSTORU OBUHVATA STUDIJE
 - 1.7.1. Prostorno-urbanistička ocjena stanja
 - 1.7.2. Procjena pejzažno-ekološkoga stanja
2. DOSADAŠNJA ISTRAŽIVANJA I DOKUMENTACIJA O GOLUBOVCU
 - 2.1. GOLUBOVEC U OBJAVLJENIM RADOVIMA
 - 2.2. DVORAC U STRUČNOJ DOKUMENTACIJI
 - 2.3. PERIVOJ U STRUČNIM I OBJAVLJENIM RADOVIMA
 - 2.4. GOLUBOVEC U SKLOPU PARKA PRIRODE MEDVEDNICA
 - 2.5. GOLUBOVEC U PROSTORNO-PLANSKOJ DOKUMENTACIJI
3. POVIJESNA GRAĐA ZA ISTRAŽIVANJE GOLUBOVCA
 - 3.1. KATASTARSKE, GEODETSKE I DRUGE KARTE
 - 3.2. NACRTI I CRTEŽI
 - 3.3. FOTOGRAFIJE I RAZGLEDNICE
 - 3.4. LITERATURA I ARHIVSKI PISANI IZVORI
4. POSJED GOLUBOVEC I NJEGOVI VLASNICI
 - 4.1. GOLUBOVEC DO POČETKA 19. STOLJEĆA (DO 1805.)
 - 4.2. GOLUBOVEC U DOBA BISKUPA MAKSIMILIJANA VRHOVCA (1804.-1827.)
 - 4.3. GOLUBOVEC U DOBA ANE SERMAGE (1827.-1860.)
 - 4.4. GOLUBOVEC U DOBA OBITELJI RAUCH (1860.-1913.)
 - 4.5. GOLUBOVEC U DOBA OBITELJI STEEB I HENNEBERG (1913.-1945.)
 - 4.6. GOLUBOVEC U DRUGOJ POLOVICI 20. STOLJEĆA (1945.-2007.)
 - 4.7. GOLUBOVEC U 21. STOLJEĆU – NAKON 2007. GODINE
5. KRAJOBRAZNA I PRIRODNA OBILJEŽJA I VRIJEDNOSTI GOLUBOVCA
 - 5.1. PRIRODNI UVJETI
 - 5.1.1. Geološko-litološka građa
 - 5.1.2. Pedološke osobitosti - vrste tala
 - 5.1.3. Hidrografske osobitosti
 - 5.1.4. Fitocenološke osobitosti - biljni pokrov i šumske zajednice
 - 5.1.5. Klimatske osobitosti
 - 5.1.6. Ekološke prilike
 - 5.2. PRIRODNE ZNAČAJKE I VRIJEDNOSTI ŠIREGA PROSTORA GOLUBOVCA
 - 5.2.1. Krajobrazna raznolikost i posebnost u zastupljenosti prirodnih i doprirodnih sadržaja
 - 5.2.2. Biološka raznolikost
 - 5.3. OCJENA STANJA POSTOJEĆIH PRIRODNIH I DOPRIRODNIH SADRŽAJA KRAJOLIKA
 - 5.4. UVJETI ZA OČUVANJE I ZAŠTITU POSTOJEĆIH PRIRODNIH I DOPRIRODNIH VRIJEDNOSTI KRAJOLIKA
6. PERIVOJ DVORCA – OBILJEŽJA, VRIJEDNOSTI I OBNOVA
 - 6.1. KULTURNO-POVIJESNA I AMBIJENTALNA OBILJEŽJA PERIVOJA
 - 6.1.1. Nastanak i razvoj perivoja
 - 6.1.2. Stilska, arhitektonska i kompozicijska obilježja
 - 6.1.3. Prostorno-krajobrazna i urbanistička obilježja
 - 6.1.4. Stanje perivoja
 - 6.2. BILNE VRSTE U PERIVOJU
 - 6.3. METODE OBNOVE PERIVOJA I GOLUBOVEČKOGA KRAJOLIKA
 - 6.4. ZAMISAO OBNOVE PERIVOJA
 - 6.4.1. Obnova tlorisne slike perivoja
 - 6.4.2. Obnova i uređenje pojedinih dijelova perivoja
 - 6.4.3. Perivojne građevine i oprema
 - 6.4.4. Vodeni sadržaji (jezera, potoci, bunari)
 - 6.5. PRIPREMNI RADOVI ZA OBNOVU PERIVOJA
 - 6.6. PROGRAM REDOVITIH GODIŠNJIH RADOVA NA ODRŽAVANJU PERIVOJA
7. DVORAC GOLUBOVEC – OBILJEŽJA I OBNOVA
 - 7.1. POVIJESNE MIJENE DVORCA I GOSPODARSKIH ZGRADA
 - 7.1.1. Kurijalni posjed Gornji Golubovec prije izgradnje dvorca
 - 7.1.2. Prva etapa – izgradnja dvorca (1788.-1805.)
 - 7.1.3. Druga etapa - dogradnja dvorca i gradnja gospodarstva (1805.-1827.)
 - 7.1.4. Treća etapa – održavanje dvorca i izgradnja gospodarstva (1827.-1945.)
 - 7.1.5. Četvrta etapa – održavanje dvorca i razgradnja gospodarstva (1945.-2007.)
 - 7.1.6. Prostorni razvoj i rekonstrukcija gospodarstva i drugih građevina posjeda
 - 7.2. ARHITEKTONSKA ANALIZA I VRJEDNOVANJE DVORCA
 - 7.2.1. Arhitektonsko-stilska obilježja dvorca
 - 7.2.2. Namjena i uporaba dvorca i majura tijekom povijesti
 - 7.2.3. Očuvanost dvorca i dvorskoga sklopa
 - 7.2.4. Očuvanost unutrašnjosti dvorca

- 7.2.5. Noviji zahvati obnove, građevno stanje i uzroci propadanja dvorca
- 7.3. ŠIRI AMBIJENT DVORCA, VRJEDNOVANJE I OCJENA STANJA I/ILI SADRŽAJI KOJI GA NARUŠAVAJU
- 7.4. PREPORUKE ZA OBNOVU DVORCA
- 7.4.1. Građevna sanacija dvorca
- 7.4.2. Obnova pročelja dvorca
- 7.4.3. Obnova unutrašnjosti dvorca
- 7.5. PROGRAM I PREPORUKE ZA ARHITEKTONSKE ZAHVATE NA DVORCU
- 7.5.1. Istraživanja za potrebe obnove dvorca
- 7.5.2. Građevni radovi na obnovi dvorca
- 7.5.3. Preporuke za izradu arhitektonske dokumentacije
- 7.6. PREPORUKE ZA REKONSTRUKCIJU GOSPODARSKIH ZGRADA

- 8. VRJEDNOVANJE GOLUBOVCA KAO KULTURNOG I PRIRODNOG DOBRA TE NOSITELJA GOSPODARSKOG RAZVOJA STUBIČKOGA KRAJA
- 8.1. GOLUBOVEC KAO PEJSAŽNO-GRADITELJSKA CJELINA
- 8.2. GOLUBOVEC KAO GOSPODARSKA CJELINA - TURISTIČKA DESTINACIJA
- 8.3. VRJEDNOVANJE GOLUBOVCA PREMA KRITERIJIMA PROJEKTA VILLAS

- 9. PLAN I PROGRAM REVITALIZACIJE GOLUBOVCA
- 9.1. KULTUROLOŠKO-GOSPODARSKA POLAZIŠTA REVITALIZACIJE GOLUBOVCA
- 9.2. POLAZIŠTA REVITALIZACIJE GOLUBOVCA S GLEDIŠTA ZAŠTITE PERIVOJA I KRAJOLIKA
- 9.3. POČETNI PROGRAM REVITALIZACIJE GOLUBOVCA
- 9.4. BUDUĆA NAMJENA DVORCA GOLUBOVEC
- 9.4.1. Zamisao korišćenja dvorca
- 9.4.2. *Kajkaviana* - kulturno-galerijski sadržaji dvorca
- 9.4.3. *Maksimilijana* - izložbeni sadržaji dvorca
- 9.4.4. *Perivojiana* – virtualni muzej perivojne kulture
- 9.5. KORIŠĆENJE PERIVOJNO-PEJSAŽNIH PROSTORA GOLUBOVCA
- 9.5.1. Korišćenje perivoja
- 9.5.2. Korišćenje perivojne šume
- 9.5.3. Korišćenje Vilinskih poljana - *Mesečaja*
- 9.6. REVITALIZACIJA GOLUBOVCA KAO KONJIČKOG, KULTURNO-TURISTIČKOG I REKREACIJSKO-ŠPORTSKOG CENTRA
- 9.6.1. Namjena šireg prostora Golubovca
- 9.6.2. Namjena i prostorno uređenje u neposrednom okruženju Golubovca
- 9.6.3. Golubovec kao dio kulturne, turističke i rekreacijske ponude stubičkoga kraja

- 10. UVJETI I PREPORUKE ZA OBNOVU I REVITALIZACIJU GOLUBOVCA
- 10.1. UVJETI I PREPORUKE ZA REVITALIZACIJU GOLUBOVCA KAO PEJSAŽNO-GRADITELJSKE CJELINE
- 10.2. UVJETI I PREPORUKE ZA OBNOVU I PRENAMJENU DVORCA
- 10.2.1. Konzervatorska istraživanja za potrebe obnove dvorca
- 10.2.2. Građevni radovi na obnovi dvorca
- 10.2.3. Obnova unutrašnjosti dvorca
- 10.3. UVJETI I PREPORUKE ZA OBNOVU PERIVOJA I PERIVOJNE ŠUME TE ZAŠTITU VILINSKIH POLJANA
- 10.3.1. Pripremni radovi za obnovu perivoja i perivojne šume
- 10.3.2. Obnova perivoja
- 10.3.3. Obnova perivojne šume
- 10.3.4. Poboljšanje ekoloških prilika u prostoru perivoja i perivojne šume
- 10.3.5. Zaštita Vilinskih poljana
- 10.4. UVJETI I PREPORUKE ZA PROSTORNO-URBANISTIČKO UREĐENJE TE IZRADU URBANISTIČKE, ARHITEKTONSKE I DRUGE DOKUMENTACIJE
- 10.4.1. Prostorno-razvojna vizija stubičkoga kraja
- 10.4.2. Opći uvjeti za izgradnju u širem prostoru Golubovca
- 10.4.3. Prostorni plan uređenja (PPU) Grada Donja Stubica
- 10.4.4. Urbanistički plan uređenja Golubovca / Detaljni plan uređenja Golubovca
- 10.4.5. Studije
- 10.4.6. Konzervatorski projekti
- 10.4.7. Idejni, glavni i izvedbeni arhitektonski projekti
- 10.5. PREPORUKE ZA IZVEDBU KOMUNALNE INFRASTRUKTURE

ZBIRKA NACRTA, FOTOGRAFIJA I CRTEŽA

ZUSAMENFASSUNG

SUMMARY

LITERATURA I IZVORI

SAŽETAK DVORAC GOLUBOVEC U DONJOJ STUBICI

Proslov

Duga je tradicija izgradnje dvoraca, utvrđenih dvoraca (plemičkih gradova) i kurija na tlu Hrvatske. Prvi dvorci u sjevernoj Hrvatskoj grade se početkom 17. stoljeća u Hrvatskom zagorju (sjeverozapadni dio Hrvatske, sjeverno od Zagreba), gdje je i najveća gustoća dvoraca i kurija u Hrvatskoj.

Dvorci sjeverne Hrvatske najčešće su imali dvojaku ulogu: bili su sjedišta plemićkoga posjeda odakle se upravljalo s gospodarskom proizvodnjom, a istodobno su bili mjesta stanovanja i/ili ladanja. Rijetki su hrvatski dvorci u kojima se očuvala neprekidnost stanovanja. Većina je dobila novu namjenu koja se tijekom druge polovice 20. stoljeća često mijenjala. Neki su dvorci nestali, a većina je u lošem građevnom stanju. Hrvatski su dvorci desetljećima prepušteni propadanju. Na početku 21. stoljeća trećina dvoraca u Hrvatskoj je bez namjene, još je jedna trećina s privremenom namjenom, a sveukupno polovica dvoraca u lošem je građevnom stanju.

Takvo stanje posljedica je državne nezainteresiranosti za dvorce. Začuduje takav odnos prema hrvatskim dvorcima kada znamo da su upravo dvorci u mnogim europskim zemljama jedna od glavnih turističkih atrakcija i znatan izvor prihoda. Neophodna je državna strategija za obnovu i revitalizaciju dvoraca kako bi se barem najvrjednije građevine obnovile, pronašla prihvatljiva i održiva namjena, te se osiguralo njihovo trajno financiranje.

Ova studija dvorca Golubovec mogla bi postati predložak za revitalizaciju zaboravljenih, napuštenih, zapuštenih i ruševnih hrvatskih dvoraca. Nakon dvadeset pet godina istraživanja hrvatskih dvoraca želja nam je pokrenuti stvarnu obnovu i revitalizaciju dvoraca u Hrvatskoj.

1. Uvod

Kasno-barokno-klasicistički dvorac Golubovec u Donjoj Stubici jedan je od najvrjednijih hrvatskih dvoraca. Usprkos brojnim nedaćama koje su pratile dvorac proteklih šest desetljeća (od 1945. godine) Golubovec je na početku novoga života, nove nade za njegovu obnovu i dugo očekivanu revitalizaciju. Ova studija posvećena nekadašnjem plemićkom posjedu Golubovec priprema je za oživotvorenje revitalizacije dvorca i njegova okolnog ambijenta. Ambijent dvorca Golubovec u ovoj studiji podrazumijeva nedjeljivost dvorca, perivoja, perivojne šume, dvorskih majura i Vilinskih poljana. Golubovec je zaštićen kao kulturno dobro i kao prirodna vrijednost, nalazi se unutar Parka prirode Medvednica, a širi prostor Golubovca zaštićen je i važećim prostornim (urbanističkim) planom.

SVRHA I CILJ STUDIJE

Zamisao obnove i oživljavanja dvorca Golubovec i njegova ambijenta novim namjenama i sadržajima ambiciozan je projekt dugoročne vizije. Svrha je studije provesti interdisciplinarna istraživanja - povijesna, arhitektonska, konzervatorska, urbanistička, pejzažna i druga - koja će postaviti jasne pokazatelje za obnovu i revitalizaciju Golubovca, kao stoljećima stvaranoga skladnog suživota čovjeka i prirode. Cilj je ove studije ponuditi konkretan gospodarski održivi plan i program revitalizacije Golubovca.

Studija je rađena u sklopu znanstvenoistraživačkog projekta *Urbanističko i pejzažno naslijeđe Hrvatske kao dio europske kulture* koji se provodi na Arhitektonskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu s ciljem vrjednovanja hrvatskoga naslijeđa i stvaranja pretpostavki za usporedbu s europskim primjerima.

Studija se uklapa u europski istraživački projekt *Villas, stately homes and castles – compatible use, valorisation and creative management* (skraćeni naziv *Villas*, www.villas-eu.org, www.dvorci.hr) koji se odvijao u sklopu programa INTERREG IIIb, a trajao je od 2003. do kraja 2006. godine. Studija Golubovca svojevrsan je pilot-projekt izrastao iz *Villas* projekta kojemu je glavni cilj povećati vrijednost kulturnog naslijeđa koje se sastoji od povijesnih dvoraca, utvrđenih dvoraca, kurija, vila i ljetnikovaca. Osnovno je polazište projekta *Villas* da kulturno naslijeđe - očuvano i upravljano na primjereni način - može imati važnu ulogu u prostornom i gospodarskom razvoju pojedinih područja.

SMJEŠTAJ GOLUBOVCA

Dvorac i nekadašnji plemićki posjed Golubovec nalazi se u Donjoj Stubici, u Parku prirode Medvednica, u Krapinsko-zagorskoj županiji. Od Zagreba je cestom udaljen četrdeset dva kilometra, a zračnom linijom samo 19 km od središta Zagreba.

Dvorac se nalazi u slikovitu krajoliku blago valovitog terena na kojem se isprepleće perivoj s gajevima, šumama, livadama, oranicama, vinogradima, voćnjacima i obližnjim zaseocima. Dvorac je na brežuljkastom povišenju, na koti od približno 201 metar nadmorske visine, a visinske razlike u okruženju dvorca kreću se od najniže kote 183,0 m/nv do najviše kote 241,3 m/nv.

Na vrlo malom prostoru oko Golubovca nalaze se povijesna naselja i dvorci: srednjovjekovno trgovište Donja Stubica koja se jače razvila u 18. i 19. stoljeću, lječilište Stubičke Toplice nastalo prema urbanističkom planu s početka 19. stoljeća, barokni dvorac grofova Oršić na mjestu srednjovjekovnoga plemićkoga grada u Gornjoj Stubici, barokni dvorci u obližnjem Oroslavju i samo osamnaest kilometara udaljena Marija Bistrica poznata kao hrvatsko nacionalno svetište.

2. Dosadašnja istraživanja o Golubovcu

O Golubovcu su objavljene dvije samostalne publikacije (knjižice) posvećene dvorcu i vlasnicima: *Dvorac Golubovec* Lelje Dobronić (1972.) te *Gornji i Donji Golubovec* Suzane Deak (1983.).

Opširnije opise Golubovca i njihovih vlasnika u sklopu knjiga, magistarskih radova i zbornika skupova posvećenih dvorcima donosi nekoliko autora: Vladimir Marković (1975), Mladen Obad Ščitaroci (1986., 1989., 1991.), Mario Beusan (1988.) i Vlasta Horvatić-Gmaz (2005.).

Golubovcu je posredno posvećen i simpozij održan u dvorcu Golubovec 2003. godine pod naslovom «Biskup Maksimilijan Vrhovac u svome vremenu». Budući da je Vrhovac posjedovao Golubovec i u njemu često boravio, u priopćenjima se piše također o Golubovcu – dvorcu, perivoju, gospodarstvu, vlasnicima i dr.

Golubovec se spominje i u drugim objavljenim radovima. O dvorcu Golubovec postoji brojna arhivska i stručna dokumentacija iz razdoblja nakon Drugoga svjetskoga rata (nakon 1945. godine). Perivoj dvorca Golubovec pojavljuje se u stručnim izradcima od kraja 1960-ih godina. Glavnina izradaka o perivoju nastala je u 1970-im i 1980-im godinama, a nakon 1990. godine nije izrađen ni jedan projekt ili studija o perivoju u Golubovcu.

3. Povijesna građa o Golubovcu

Za dvorac Golubovec postoji raznolika povijesna građa koja se čuva u arhivima, Ministarstvu kulture Republike Hrvatske, muzejima i privatnim zbirkama. Zahvaljujući nekadašnjim vlasnicima Golubovca, posebice barunu Wolfgangu Steebu, raspoložemo velikom zbirkom fotografija i drugih podataka o dvorcu i vlasnicima. Na raspolaganju su bile katastarske, geodetske i druge karte, nacrti i skice, fotografije, razglednice, rukopisi i sjećanja nekadašnjih vlasnika, te literatura. Dio povijesne građe objavljuje se u ovoj studiji prvi put.

Najstarija karta na kojoj je prikazan Golubovec potječe iz druge polovice 18. stoljeća (*Prva topografska karta civilne Hrvatske*, 1783/84). Ta je karta važna za tumačenje povijesnoga razvoja Golubovca. Na njoj je urisan prvobitni položaj ranijega manjeg dvorca (kurije) iz 18. stoljeća što je kasnijim izgradnjama promijenjeno. Na karti Zagrebačke biskupije (1822.) prvi put je naveden lokalitet Golubovec (*Gollubovecz*), opisan kao *dvorac s kapelicom*. Prva katastarska izmjera Golubovca završena je 1861. i na njoj je prikazan trokrilni dvorac s oznakom kapele na zapadnom krilu. Druga je katastarska karta (dopuna ranije karte – reambulacija) izrađena 1909. godine. Koristile su se i suvremene karte u mjerilima 1:5000 te orto-foto karte.

Izvorni ili drugi stari nacrti dvorca Golubovec ili gospodarskih zgrada nisu sačuvani. Postoje samo nacrti dvorca nastali tijekom druge polovice 20. stoljeća. Dragocjen je crtež golubovečkoga posjeda koji je prije nekoliko desetljeća izradio nekadašnji vlasnik barun Wolfgang Steeb.

Brojne su fotografije Golubovca iz različitih razdoblja 20. stoljeća. Najstarija je fotografija iz 1896. godine, snimljena za Milenijsku izložbu u Budimpešti. Golubovec je jedan od rijetkih hrvatskih dvoraca koji je imao razglednice na početku 20. stoljeća. Najpoznatija je razglednica Vilinskih poljana iz 1911. godine i razglednica sa sjevernim pročeljem dvorca.

Vrijedan izvor za istraživanje ranoga razdoblja Golubovca (do početka 19. stoljeća) jest *Dnevnik/Diarium zagrebačkoga biskupa Maksimilijana Vrhovca*, kojega je vodio od 1801. do 1820. godine.

Obiteljski arhivi Rauch, Steeb i Henneberg siromašni su ili ne postoje. Golubovečki arhiv nije sačuvan (spaljen je nakon Drugoga svjetskoga rata). Dio obiteljske arhivske građe, uglavnom obiteljske fotografije, čuvaju nekadašnji vlasnici - baruni Steeb koji žive u Austriji. Zahvaljujući dugogodišnjoj suradnji i prijateljstvu s barunom Vukom Steebom, posjedujemo brojne preslike starih fotografija, njegova pisma u kojima je iznosio sjećanja o dvorcu i perivoju, te izvode iz neobjavljene autobiografije. Ta je građa dragocjena za stvaranje slike Golubovca kakvoga više nema, posebice iz doba između dva svjetska rata - od 1918. do 1945. godine.

4. Posjed Golubovec i njegovi vlasnici

U srednjem vijeku Golubovec je pripadao stubičkome vlastelinstva sa sjedištem u plemićkom (feudalnom) gradu Stubica (Stari grad Stubica). Najpoznatiji gospodar stubičkoga vlastelinstva u 16. stoljeću, u doba Seljačke bune Matije Gupca, bio je Franjo Tahy, pokopan 1573. u župnoj crkvi u Donjoj Stubici. Prije njega vlasnici Stubice bili su Andrija Heningh i Andrija Bathory.

Početak 17. stoljeća Golubovec je došao u posjed obitelji baruna Mallakoczy od Susedgrada (de Szomszedvár). Udajom Ane Mallakoczy za Adama Sigismunda Domjanića krajem 17. stoljeća Golubovec postaje vezan za plemićku obitelj Domjanić od Svetoga Ivana Zeline. Regina pl. Domjanić udana grofica Drašković postaje 1780. vlasnica Staroga grada u Donjoj Stubici, a od 1781. i vlasnica Golubovca. Ona započinje graditi dvorac oko 1790., a završila ga je oko 1800. godine. Nakon njene smrti Golubovec nasljeđuje 1802. godine sin Ladislav. No, on umire već 1803. pa Golubovec nasljeđuju Reginina braća Josip i Franjo pl. Domjanić, koji na Silvestrovo 1804. prodaju dvorac Maksimilijanu Vrhovcu.

Zagrebački biskup Maksimilijan pl. Vrhovac od Ehrenberga i Rakitovca (1752.-1827.) kupio je dvorac Golubovec kao privatna osoba i posjedovao ga je do smrti 1827. godine. Golubovec nije bio namijenjen ponajprije ladanju i reprezentaciji, nego vođenju gospodarstva kojega prihvata održavaju dvorac i omogućuju izgradnju kupališta u obližnjim Stubičkim Toplicama (u Vrhovčevo doba zvale su se Golubovečke Toplice). Najznačajniji Vrhovčev građevni zahvat na dvorcu bila je gradnja altane na reprezentativnom sjevernom pročelju, okrenutom prema perivoju. Istodobno s početkom uređenja dvorca 1819. godine započelo se s uređenjem vrtova i perivoja. Vrhovac je kupio

posjed Donji Golubovec (kurija s manjim gospodarskim zgradama), smješten u neposrednoj blizini dvorca. Time je posjed bio objedinjen, a Donji Golubovec znatno je dograđen s gospodarskim zgradama i pretvoren u majur dvorca Golubovec.

Nakon smrti biskupa Vrhovca Golubovec je postao vlasništvo njegove nećakinje Ane Josipe grofice Sermage rođ. pl. Novosel (1787.-1860.). Budući da Ana Sermage nije stalno živjela u Golubovcu, nije ga uspjela gospodarski održavati na dotadašnjoj razini. Nisu poznati nikakvi građevni zahvati u Golubovcu iz njena doba. Nakon njene smrti Golubovec je naslijedila njena kćerka Antonija koja je Golubovec donijela u miraz barunu Levinu Rauchu de Nyek (1819.-1890.), kasnijem hrvatskom banu, poznatom po sklapanju Hrvatsko-ugarske nagodbe 1868. godine.

Polu stoljeća Golubovec je bio u posjedu barunske obitelji Rauch de Nyek koja je posjedovala još dvorce Lužnicu pokraj Zaprešića i Martijanec pokraj Ludbrega, a u Zagrebu je posjedovala najljepšu baroknu palaču na Gornjem gradu u Zagrebu (palača Vojković-Oršić-Kulmer-Rauch, danas Hrvatski povijesni muzej). Levin Rauch zaslužan je za obnovu i revitalizaciju Golubovca i njegov ponovni procvat u drugoj polovici 19. stoljeća. Golubovec je 1913. godine naslijedila Levinova kći Alice (1850.-1924.), pa je tako njenom udajom za Christiana von Steeba Golubovec došao u posjed obitelji baruna Steeb.

Nakon smrti Alice Rauch Golubovečko imanje naslijedili su njena djeca - sin Raoul (1879.-1958.), oženjen za Hildegarde pl. Chavanne, i kći Elsa (1878.-1965.), udana za Ernesta pl. Henneberga, koji su podijelili imanje i zajednički koristili dvorac do 1945. godine. U dvorcu su živjeli s djecom – Vukom (Wolfgang), Jankom (Johannes-Evangelist) i Marijom Aleksijom (Alice) Steeb, te Annom Henneberg. U doba obitelji Steeb posjed je znatno smanjen zbog provedbe prve agrarne reforme provedene nakon Prvoga svjetskog rata.

Završetkom Drugoga svjetskog rata Golubovec će zadesiti sudbina većine hrvatskih dvoraca. Sva pokretna i nepokretna imovina upisana na Raoula Steeba i Elsu Henneberg konfiscirana je 1945. godine. Hennebergovi, Hildegard Steeb i kći Maria Alicia napuštaju dvorac i odlaze u Austriju, sinovi Janko i Vuk Steeb završavaju na Bleiburgu i bijegom se spašavaju, a Raoul Steeb završava u logoru, iz kojeg je pušten 1948. i prevezen u Austriju.

Sličnu su sudbinu doživjele brojne plemićke obitelji koje su u Hrvatskoj posjedovale dvorce i vlastelinska imanja. U novim će društvenim i političkim (ne)prilikama odnos prema dvorcima i dotadašnjim plemićkim imanjima biti obezvrjeđujući i uništavajući, posebice tijekom prva dva desetljeća nakon Drugoga svjetskog rata. Tragične su posljedice vidljive i danas, ne samo u Golubovcu nego u gotovo svim hrvatskim dvorcima. Većina dvoraca dočekala je kraj rata neoštećeno i s potpuno očuvanom unutrašnjosti - s pokućstvom, slikama i drugim inventarom. U većini dvoraca sve je to vrlo brzo nestalo. Nešto se uspjelo spasiti i čuva se u muzejima, no većina je raznesena ili uništena.

Do 1969. godine dvorac Golubovec koristio se na različite načine: kao politička škola, dječji dom, skladište, uzgajalište pilića i dr. Zapušten i teško oštećen 1969. godine dvorac preuzima *Povijesni muzej Hrvatske* (danas *Hrvatski povijesni muzej*) koji je obnovio dvorac i koristio ga do 1978. godine kada dvorac preuzima *Nacionalna i sveučilišna biblioteka* iz Zagreba. Ona je u dvorac smjestila oko 600.000 svezaka knjiga. Ugovorom se novi korisnik obvezao obnoviti dvorac i dijelom ga pretvoriti u izložbeni prostor s namjerom da u budućnosti postane Muzej hrvatske kajkavske knjige. Tek će krajem 1988. godine dio dvorca biti spreman za izložbenu djelatnost i otvaranje posjetiteljima. *Nacionalna i sveučilišna biblioteka* odustaje od muzejskih programa u Golubovcu, a djelatnici golubovečkog odjela Biblioteke s grupom entuzijasta 1989. godine osnivaju u Golubovcu *Kajkavianu - Društvo za prikupljanje, čuvanje i promicanje hrvatske kajkavske baštine* kao novoga nositelja projekta otvaranja *Muzeja kajkavske knjige* u Golubovcu.

Dovršenjem nove zgrade u Zagrebu, *Nacionalna i sveučilišna knjižnica* u Zagrebu napušta dvorac 1995. godine i *Kajkaviana* ostaje jedini korisnik Golubovca u neizvjesnim okolnostima. Kao jedini korisnik, *Kajkaviana* će tijekom 1996. otvoriti dvorac posjetiteljima. Od tada se u dvorcu uspješno održavaju koncerti, književne večeri, izložbe, simpoziji i druga događanja. Međutim, golemi troškovi održavanja i nužnost obnove dvorca, usprkos velikom entuzijazmu *Kajkaviane* te financijskim naporima Grada Donja Stubica i Krapinsko-zagorske županije, Golubovec nije moguće trajno održati.

Stupanjem na snagu *Zakona o naknadi za imovinu oduzetu za vrijeme jugoslavenske komunističke vladavine* (Narodne novine 92/1996.), barun Janko Steeb podnosi 1997. godine zahtjev za povratom imovine koja je konfiscirana njegovu pokojnom ocu, barunu dr. Raoulu Steebu. Godine 1999. doneseno je prvo djelomično rješenje o vraćanju u vlasništvo pokretnina koje predstavljaju kulturno naslijeđe. Budući da su pokretnine kulturno naslijeđe koje je sastavni dio zbirki, muzeja i galerija, one se vraćaju u vlasništvo, ali ne i u posjed. Drugo djelomično rješenje doneseno je 2001. godine kojim se vraća u vlasništvo polovica dvorca i perivoja. Treće djelomično rješenje doneseno je 2006., a četvrto djelomično rješenje 2007. godine kojim se vraćaju u vlasništvo u polovici dijela zemljišnih nekretnina (šume, perivojna šuma, oranice i dr.). Polovica dvorca, perivoja i perivojne šume ostaje u vlasništvu Republike Hrvatske.

Proces povratka Golubovca nekadašnjoj obitelji baruna Steeb i njihova prodaja vraćenih nekretnina i zemljišta (vraćen je samo dio nekadašnjeg imanja) najavljuje novu etapu Golubovca – ponajprije u smislu novoga života Golubovca s novim vlasnikom, novim ulaganjima i programom revitalizacije cijeloga nekadašnjeg sklopa dvorca, koji osim dvorca uključuje perivoj, perivojnu šumu i veći dio Vilinskih poljana. Novi vlasnik dijela Golubovca jest tvrtka 'Vilinske poljane' d.o.o. iz Donje Stubice, koju zastupa Davor Vlajčević.

Rješavanjem povrata Golubovca obitelji Steeb, te prodajom vraćenoga dijela nekadašnjeg posjeda, završava nazočnost obitelji Steeb u Golubovcu. Davanjem u koncesiju državnoga dijela bivšega vlastelinstva - novi vlasnik i korisnik

Golubovca otvara novu etapu u životu Golubovca. Prilika je to za novi život dvorca i cijeloga dvorskoga sklopa. Godina 2007. bit će jedna od prijelomnih golubovečkih godina tijekom njegove povijesti. Uvijek su bile prijelomne godine kada su se mijenjali vlasnici, a s njima i gospodarski programi koji znače i novi razvoj. Ova studija rađena je u dobroj namjeri i vjeri da će pomoći i potaknuti revitalizaciju Golubovca u skoroj budućnosti, te ga tako spasiti od propadanja i uništenja što je zadesilo mnoge hrvatske dvorce.

5. Pejzažna i prirodna obilježja Golubovca

Šire područje Golubovca na razvedenim brežuljcima medvedničkoga prigorja očituje se raznolikošću krajolika koji je uvjetovan oblicem terena, rasporedom i zastupljenošću biljnih zajednica, kulturnim i povijesnim sadržajima (dvorci, crkve, kapele) te raštrkanim naseljima i zaseocima. Vizualna kakvoća i osobitost krajolika očituje se u mozaičkom rasporedu šuma i poljodjelskih površina, razvedenim brežuljcima, te osobito slikovitim vidicima koji se pružaju s Vilinskih poljana na okolni krajolik. Teren je uglavnom pod šumama i oranicama, a rjeđe se koristi kao voćnjaci i vinogradi. Na području Golubovca nekoliko je većih potoka (Toplica, Slani potok i Mesečaj). Perivoj i perivojna šuma uz dvorac bogati su brojnim izvorima, o čemu svjedoči pet bunara i mali potočići.

Perivoj u Golubovcu nastao je na staništu šume hrasta lužnjaka i graba (*Carpino betuli–Quercetum roboris*). U prostoru obuhvata ove studije osim prirodne šume hrasta lužnjaka i graba sađen je američki borovac (*Pinus strobus*). Danas je to mješovita sastojina hrasta kitnjaka (*Quercus petraea*), američkoga borovca, obične bukve (*Fagus sylvatica*), običnoga graba s primiješanom crnom johom (*Alnus glutinosa*), lipom (*Tilia cordata*), divljom trešnjom (*Prunus avium*) i bagremom (*Robinia pseudoacacia*). Uz rub vodotoka razvila se bujna obalna sastojina koju čine joha (*Alnus sp.*), različite vrste vrba (*Salix sp.*), sremza (*Padus avium*), svib (*Cornus sanguinea*), kalina (*Ligustrum vulgare*) i lijeska (*Corylus avellana*). Livade u predjelu Golubovca pripadaju dolinsko-nizinskim livadama koje su svake godine redovito nakratko plavljene za jakih kiša ili poplava, te prilikom otapanja snijega.

Golubovec pripada umjereno toploj kišnoj klimi, bez suhoga razdoblja, te s oborinama raspoređenim tijekom cijele godine, a najsuši dio godine pada u hladno godišnje doba. Temperatura najhladnijega mjeseca kreće se iznad -3°C , a ljeta su svježija, sa srednjom mjesečnom temperaturom najtoplijega mjeseca ispod 22°C . Prosječna količina oborina u jednoj godini iznosi 1002,6 mm, od čega u vegetacijskom razdoblju (travanj–rujan) padne 561 milimetar oborina. Prosječni broj dana s oborinama gotovo je ujednačen tijekom cijele godine.

Na širem prostoru Golubovca na području Medvednice među zaštićenim i ugroženim vrstama vrijedno je izdvojiti sljedeće: ptice dupljašice, potočna mrena (*Barbus balcanicus*), riječni rak (*Astacus astacus*), potočni rak (*Austropotamobius torrentium*), jelenak (*Lucanus cervus*), velika šumarica (*Anemone sylvestris*) i nježni šaš (*Carex acuta*).

6. Perivoj dvorca

Perivojni ambijent dvorca Golubovec sastoji se iz tri različite stilsko-pejzažne i funkcionalne cjeline: perivoj sjeverno od dvorca, perivojna šuma zapadno i južno od dvorca te Vilinske poljane zapadno od perivojne šume.

U nepuna dva stoljeća postojanja perivojni ambijent Golubovca prošao je četiri razvojne etape: 1) podizanje i stasanje perivoja u prvoj polovici 19. stoljeća (Vrhovčevo doba), 2) «zlatno» doba perivoja u drugoj polovici 19. i početkom 20. stoljeća (Rauchovo doba), 3) zrelost perivoja u prvoj polovici 20. stoljeća (Steebovo doba) te 4) starost i propadanje perivoja u drugoj polovici 20. i početkom 21. stoljeća (doba društvenoga vlasništva i javnoga korišćenja).

PERIVOJ SJEVERNO OD DVORCA

Iako se u starim golubovečkim spisima još 1783. godine spominju vrtovi oko plemićkoga dvorca veličine tri jutra (približno 1,73 hektara), radi se zapravo o korisnim vrtovima (kuhinjski vrt, voćnjak).

Vlasnik Golubovca, zagrebački biskup Maksimilijan Vrhovac, kao vrstan poznavatelj tada suvremenih i avangardnih promišljanja o perivojnoj umjetnosti, započinje uređivati perivoj uz dvorac u Golubovcu potkraj drugoga desetljeća 19. stoljeća. Godine 1821. biskup Vrhovac šalje u Golubovec 240 mladih voćaka za sadnju, a šumarski i perivojni stručnjak Leopold Klingspögl nadzirao je u studenome 1821. sadnju 336 sadnica stabala za engleski perivoj. Prvo je stablo posadio sam biskup Vrhovac. Radovi na uređenju perivoja, povrtnjaka, voćnjaka i cijeloga posjeda bili su uglavnom završeni do 1825. godine. Kako je perivoj izgledao u Vrhovčevo doba, ne znamo pouzdano jer nikakav nacrt ni opis izgleda perivoja nije očuvan. Najstariji poznati prikaz perivoja jest katastarska karta iz 1861. godine. Ta karta vjerojatno prikazuje stanje iz Vrhovčeva doba jer njegova nasljednica nije ništa mijenjala u Golubovcu.

U perivoj se ulazilo, a ujedno i pristupalo dvorcu, s glavne ceste koja spaja Donju i Gornju Stubicu. Duž glavne ceste na duljini od 490 metara postojao je dvostruki drvored jablana. Ista takva aleja bila je uz glavni prilazni put dvorcu koji je vodio do sjevernoga pročelja dvorca, ispred kojeg je bila uređena manja perivojna površina s grmljem i cvijećem te s uskim krivudavim šetnicama, površine oko 7.900 m² (0,79 hektara). Sjeverno od dvorca, a trokutu što ga čine glavna cesta i prilazni putovi dvorcu, prostirala se velika livada površine oko 3,4 ha s grupama listopadnoga i crnogoričnoga drveća, stvarajući vedute pejzažnoga perivoja s vidicima na okolne brježuljke. Ispred južnoga pročelja dvorca nalazio se cvjetnjak (labirint-ružičnjak), na nacrtu prikazan u obliku dva koncentrična kruga. Zapadno od dvorca bio je velik vrt (povrtnjak, kuhinjski vrt), podijeljen stazama na pravokutno-trapezoidna polja. Sjeverno i južno od vrta prostirao se voćnjak, kojega biskup Vrhovac spominje u svom Dnevniku.

Perivoj je u doba obitelji Rauch, dakle između 1860. i 1913. godine, bio povećan i najljepše uređen. Stari kuhinjski vrt premješten je na istočnu stranu od dvorca. Time je omogućeno povećanje perivoja i sadnja perivojne šume na mjestu biskupovih voćnjaka i velikoga vrta. Dotadašnje gospodarstvo istočno od dvorca povećano je novim građevinama. Novi vrt podignut je u nastavku gospodarstva u smjeru istoka. U Rauchovo doba zatvoren je pristup dvorcu alejom sa sjevera i otvoren je novi put sa zapada preko mosta koji je prelazio preko izduženoga jezerca (ribnjaka), smještenog uza zapadno krilo dvorca. Time je napravljena velika promjena jer se u dvorac više nije ulazilo na glavni sjeverni reprezentativni ulaz, već na južni ulaz preko dvorišta, što je omogućilo zadržavanje kočija i ljudi. Takvo je rješenje zadržano do danas.

Tijekom prve polovice 20. stoljeća perivoj i okolni prostor nisu doživjeli znatnijih izmjena, osim što su dopunjavani novim sadržajima, kao što su velik osmerokutni paviljon s arkadama i bakrenim krovom u stilu Luja XVI. (sličan kapeli u Stubičkim Toplicama), kuglana, igralište za kriket i dr.

Tijekom druge polovice 20. stoljeća perivoj i perivojna šuma nisu se redovito održavali. Staro drveće postupno je nestajalo zbog sječa ili oštećenja od ljetnih oluja ili obilnoga snijega zimi. Na kraju 20. i početkom 21. stoljeća perivoj je zapušten i samo je tužna slika nekadašnjeg izgleda.

PERIVOJNA ŠUMA

Dijelom sađena šuma američkoga borovca, a dijelom prirodna šuma hrasta lužnjaka i običnoga graba poprimila je tijekom vremena obilježja perivoja. Isprepletena šetnicama, opremljena sadržajima (paviljon, bunari, kuglana, kriket igralište) i zasađena raznolikim unesenim vrstama drveća, perivojna šuma preuzima ulogu proširenja perivoja. Svojim volumenom, gustoćom i koloritom ona uobličava pozadinu (kulisu) istočnome dijelu Vilinskih poljana, a dvorcu daje ugođaj introvertiranoga prostora. U doba kada je u Golubovcu živjela barunska obitelj Steeb, perivojnu su šumu nazivali *Schwammerlwald* - Šuma gljiva jer su se gljive tu pronalazile čak i usred ljeta.

VILINSKE POLJANE – POLJANE MJESEČEVA SJAJA

Tristotinjak metara zapadno i jugozapadno od dvorca, zapadno od perivojne šume, dolazi se do poznatih golubovečkih Vilinskih poljana. Taj veliki prostor valovita oblička terena, s potocima, jezerima, ribnjacima, livadama, oranicama, gajevima, živicama uz vodotoke i pojedinačnim hrastovim stablima, zauzima površinu od otprilike 84 hektara. Posebnost pejsažne kompozicije Vilinskih poljana jesu prekrasni vidici prema šumovitim sjevernim obroncima Medvednice. Taj posuđeni krajolik medvedničkih veduta s brojnim i raznolikim pejsažnim planovima, trajna su scenografija koja je u stalnoj mijeni – ovisno o osvjetljenju, položaju sunca, oblacima, vlazi u zraku, maglovitim jutrima, godišnjim dobima, početku listanja i cvjetanja drveća u proljeće, obojenosti lišća u jesen, boji i zrelosti trave, rastu poljodjelskih kultura na oranicama itd. Vilinske poljane posjeduju obilježja klasične engleske pejsažne arhitekture u stilu prirodnoga pejsažnog perivoja (*natural landscape garden*), bez građevina, brojnih šetnica i cvjetnih uresa. S gledišta estetike krajobrazne slike Vilinske poljane, kao i perivoj sjeverno od dvorca, predstavljaju posebnost i vrsnoću visoke vrijednosti.

Naziv *Vilinske poljane* kroatizirana je interpretacija njemačkoga naziva *Geisterwiese* – što se može prevesti i kao *Poljana duhova*. Taj je naziv nastao zbog stalnog oblaka magle koja se izdizala iz močvarnoga tla, gdje se jednom konj gotovo utopio prilikom jahanja baruna Wolfganga Steeba. Nakon Drugoga svjetskog rata na tome je mjestu napravljeno jezero. Osim imena *Geisterwiese*, za taj se prostor koristio i drugi, romantičniji naziv – *Mondscheinwiese* – *Poljana mjesječeva sjaja* ili *Mesečaj*. Odatle se najljepše vidjelo zvjezdano nebo i Mjesec. Zbog nekoliko izvora i vodotoka nazvanog Mesečaj te čudesnoga ugođaja za vedrih noći i punoga Mjeseca, taj je prostor po starom pučkom vjerovanju bio mjesto okupljanja noćnih vila, pa otud i naziv *Vilinske poljane*.

7. Dvorac Golubovec

Dvorac i pripadajući posjed u Golubovcu promatramo kao jedinstvenu cjelinu koju čine dva zaštićena lokaliteta - dvorac s perivojem i perivojnom šumom u Gornjem Golubovcu i majur u Donjem Golubovcu.

PRVA ETAPA – IZGRADNJA DVORCA (1788.-1805.)

Položaj stare kurije s gospodarskim zgradama (prije izgradnje dvorca) u drugoj polovici 18. stoljeća može se vidjeti na vojnoj topografskoj karti iz 1783. godine. Kurijalni sklop nalazio se južno od glavne ceste, nešto zapadnije od današnjega položaja dvorca. Izgled i način gradnje tih građevina nisu poznati. U to su doba (kraj 17. i prva polovica 18. stoljeća) stambena arhitektura manjih plemićkih kurija i pripadajuće gospodarske građevine u Hrvatskom zagorju često bile izvedene u drvu ili u kombinaciji od kamena i drva.

Grofica Regina Drašković rođ. pl. Domjanić započinje 1789./90. graditi novi dvor, koji smješta istočno od staroga kurijalnog mjesta (ugrađujući možda staru kuriju u građevinu dvorca). Dvor je bio završen 1800. godine, što je bilo zabilježeno na baroknoj ogradi stubišta prvoga kata. Usporedno s novim dvorom postoje gospodarske zgrade.

Daljnja istraživanja dvorca, koja je neophodno provesti prije i tijekom građevnih zahvata na dvorcu u sklopu njegove obnove, zasigurno će dati odgovore na neke sadašnje dvojbe i nepoznanice – ponajprije odgovor na pitanje je li dvorac građen kao nova zgrada ili kao dogradnja starije jezgre.

DRUGA ETAPA - DOGRADNJA DVORCA I GRADNJA GOSPODARSTVA (1805.-1827.)

Dvorac Golubovec prolazi drugu etapu svoga života u doba biskupa Maksimilijana Vrhovca kada nastaju manje preinake i popravci na dvorcu, a izgrađuje se gospodarstvo. Dvorac dolazi u Vrhovčev posjed u doba rata s Napoleonom, što je u Austrijskoj Monarhiji obilježeno vrlo lošim gospodarskim stanjem i neimaštinom.

Prema zapisima u Vrhovčevu *Dnevniku*, odmah je 1805./06. započeo s radovima na dvorcu – popravak krovišta i zidanje novih dimnjaka, uređenje kapele, izgradnja velike drvene altane na sjevernom pročelju, uređuje unutrašnjost. Veći zahvati na dvorcu i imanju Golubovec provode se u razdoblju od 1817. do 1820. godine, vjerojatno povezani s povoljnijim gospodarskim stanjem nakon prestanka ratova s Napoleonom. U Donjem Golubovcu grade se dvije nove gospodarske zgrade i nova zgrada uprave imanja, a na glavnomu (sjevernom) pročelju umjesto drvene izvodi se klasicistička kamena altana. Nepoznat je autor nacрта za altanu.

TREĆA ETAPA – ODRŽAVANJE DVORCA I IZGRADNJA GOSPODARSTVA (1827.-1945.)

U doba Vrhovčeve nasljednice Ane Josipe grofica Sermage, od 1827. do 1860. godine, nisu poznati nikakvi građevni zahvati u Golubovcu. U doba obitelji Rauch, koja je u posjedu dvorca do 1913. godine, cijeli posjed Golubovec je znatno unaprijeđen i obnovljen.

Oko 1870. godine Levin Rauch je temeljito obnovio dvorac – izmijenjeni su svi prozori, dio vrata i podova, te su postavljene nove peći nabavljene u poznatoj manufakturi u Meissenu (peći postoje i danas u dvorcu). Nakon potresa 1880. godine, u kojem je stradao Zagreb i mnoge građevine u Hrvatskom zagorju, Levin Rauch je u cijelosti obnovio unutrašnjost dvorca. Pronađeni oslik u stilu pompejanskoga uresnog slikarstva pripisuje se upravo toj obnovi. Rauch je nakon potresa izveo i znatne promjene u perivoju i na gospodarstvu dvorca. Radi proširenja perivoja i perivojne šume preselio je cijelo gospodarstvo i povrtnjake sa zapadne na istočnu stranu dvorca. Zatvorio je pristup dvorcu sa sjevera i otvorio novi put sa zapada, preko mosta iznad novoizgrađenih jezera. Tada gradi i *Novi stan*, novu gospodarsko-upravnu zgradu imanja, istočno u produžetku glavnoga pročelja dvorca. Na mjestu izgorjele vršilnice i sjenika podiže staklenike. Od svih tih gospodarskih građevina uz dvorac ostao je do danas jedino veliki bunar. Levin Rauch je osuvremenio i dogradio majur Donji Golubovec (proširio je staru kuriju, sagradio novu veliku gospodarsku zgradu i još nekoliko manjih zgrada).

Golubovec je 1913. godine naslijedila Levinova kći Alice, koja se udala za Christiana von Steeba, pa je Golubovec došao u posjed obitelji Steeb, a poslije i Henneberg, koje su zajednički dijelile dvorac i u njemu živjele do 1945. godine. U tome razdoblju od 32 godine na dvorcu i njegovu gospodarstvu nisu rađeni nikakvi značajni građevni zahvati, ali se sve redovito održavalo. Potkraj Drugoga svjetskog rata, 1944. godine, bilo je obnovljeno svih osam vanjskih pročelja dvorca, kao i prozori.

ČETVRTA ETAPA – ODRŽAVANJE DVORCA I RAZGRADNJA GOSPODARSTVA (1945.-2007.)

Posljednja, četvrta etapa u životu dvorca traje već šest desetljeća. To je najteže razdoblje u povijesti dvorca i cijeloga Golubovca jer je plemićko imanje bilo izloženo uništavanju i nedovoljnoj skrbi. Oduzimanjem Golubovca njihovim vlasnicima i proglašavanjem posjeda državnom imovinom došlo je do razjedinjavanja dvorskoga sklopa i cijeloga posjeda. Iako teško devastirani, dvorac i perivoj ostali su donekle sačuvani, dok su prateće gospodarske zgrade uz dvorac do temelja uništene. Cijelo to razdoblje od Drugoga svjetskog rata do početka 21. stoljeća obilježeno je iznalaženjem odgovarajuće namjene dvorca, kao i radovima na osnovnom održavanju (popravci krova, sređivanje instalacije, rješavanje vlage, obnova pročelja i dr.).

Gospodarske zgrade na majuru u Donjem Golubovcu u znatnom su dijelu ostale sačuvane zahvaljujući pravodobnoj zaštiti, no ipak se nije uspjela sačuvati središnja upravna zgrada majura. Nažalost, u neposrednoj blizini majura izgrađene su potpuno neprimjerene industrijske zgrade pa je cijeli prostor majura Donji Golubovec obezvrijeđen.

ARHITEKTONSKA OBILJEŽJA DVORCA

Po svojim arhitektonskim obilježjima Golubovec pripada tipu baroknih višekrilnih dvoraca prepoznatljiva «U» tlocrtna oblika. Sastoji se od tri krila - središnjega i dva bočno postavljena krila. To je jednokatna građevina, simetrično oblikovana oko središnje osi postavljene u smjeru sjever-jug. Vanjske dimenzije tlocrta u obliku neznatno izduženog - s jedne strane otvorenog - pravokutnika iznose: 38 m (glavno pročelje) x 30 m (bočna strana); širina je središnjega krila 16,5 m, a širina bočnih krila 7,5 metara.

Organizacija unutrašnjosti dvorca odaje barokni promišljaj. Središnje krilo, u prizemlju i na katu, sastoji se od niza prostorija, obostrano smještenih uz središnji hodnik. U samoj osi simetrične kompozicije postavljen je u prizemlju širok kolni provoz (veža) s portalima na glavnom i dvorišnom pročelju, dok na prvome katu središnji prostor zauzima prostrano stubište s predvorjem i glavni reprezentativni salon, tzv. *Palača*. Bočna, kraća krila organizirana su kao niz prolaznih prostorija. U zapadnome bočnom krilu proteže se kroz dvije razine dvorska kapela. Na kor kapele pristupa se kroz prostorije na prvome katu.

Konstrukciju dvorca čini sustav vanjskih i unutarnjih uzdužnih nosivih zidova. Pretpostavlja se da su zidovi u donjem (prizemnom) dijelu zidani kamenom, dok je kat zidan u kombinaciji kamena i opeke. U dvorcu je korišćeno nekoliko tipova svodne konstrukcije. Građevna struktura dvorca ocjenjuje se vrlo visokim stupnjem očuvanosti. Tijekom svoje povijesti dvorac je bio redovito održavan, nikada nije bio radikalno mijenjan, a u drugoj polovici 20. stoljeća skrb o zaštiti i sve nužne promjene bile su pod nadzorom konzervatorske službe. Arhitektonski sklop dvorca građevno je izveden vrlo kvalitetno - dobro je temeljen, statički je ispravan i nema problema sa stabilitetom. Sačuvani su svi izvorni arhitektonski sklopovi - konstrukcija zidova i svodova, drvene stropne konstrukcije, masivno krovište i izvorni prostorni

raspored na svim razinama (od podruma do potkrovlja). Pri zadnjoj obnovi, izvedenoj 1980-ih godina, uklonjene su naknadne vanjske manje dogradnje. Obnova pročelja izvedena istih godina poštivala je izvornost materijala i oblika. Sačuvana je u dijelovima izvorna žbuka, kao i svi arhitektonski detalji, dok je vanjska stolarija u cijelosti zamijenjena novom prilagođenom povijesnom izgledu.

Unutrašnjost dvorca u današnjem stanju ne ostavlja ugođaj reprezentativnoga plemićkog sjedišta. Osnovni je razlog tomu što je dvorac ostao bez svoga povijesnog inventara, ponajprije pokućstva i slika. Ipak, uspoređujući ga s brojnim drugim dvorcima u Hrvatskoj, unutrašnjost Golubovca vrlo je dobro očuvana. Pritom se misli na izvorni raspored prostorija, očuvanost izvorne stolarije (vrata), stubišne reprezentativne kamene ograde, peći (kamini) iz sredine 19. stoljeća, izvornih podova i dr. Bogat inventar, stilski namještaj, slike i ostale umjetnine koje su nacionalizirane ili raznesene poslije Drugoga svjetskog rata djelomično se čuvaju u zagrebačkim muzejima. Obiteljski portreti čuvaju se u muzejima u Zagrebu.

8. Vrijednovanje Golubovca

Dvorac s okolnim ambijentom vrijedan je primjer ladanjske feudalne arhitekture kraja 18. stoljeća s obilježjima kasnoga baroka i klasicizma. Posjeduje visoku arhitektonsku, povijesnu i ambijentalnu vrijednost pa je proglašen kulturnim i prirodnim dobrom od nacionalnoga značenja.

Perivoj s perivojnom šumom u Golubovcu pripada među najljepše zagorske perivoje. Obilježje mu daju samorodne biljke i drveće, ali i unesene vrste drveća te slikoviti pejzažni prizori perivoja i posuđenoga krajolika. Perivoj pripada ranim pejzažnim perivojima u Hrvatskoj, kojega je uređenje započeto 1820-ih godina.

GOLUBOVEC KAO TURISTIČKA DESTINACIJA

Golubovec je već puna dva stoljeća - od dolaska biskupa Maksimilijana Vrhovca u Golubovec početkom 19. stoljeća - vezan za obližnje Toplice i zdravstveni turizam. Upravo se iz Golubovca vodila gradnja i upravljalo se Toplicama. Već se u turističkom vodiču *Stubičke Toplice – mineralna kupelj i lječilište* iz 1914. godine provlači zamisao turističkog povezivanja te posjećivanja spomenika i povijesnih lokaliteta stubičkoga kraja. Među inim turističkim lokalitetima upućuje se na posjet *Golubovcu*. Radi turističkoga posjećivanja stubičkoga kraja izgrađena je 1916. godine i željeznička pruga Zabok - Gornja Stubica.

Kada se u desetljećima nakon Drugoga svjetskog rata promišlja o novoj namjeni dvorca, konzervatori i prostorni planeri (urbanisti) jedinstveni su u ocjeni da Golubovec ima preduvjete za specijaliziranu turističku namjenu s kulturnim sadržajima. Polazi se od vrijednosti dvorca, slikovitosti i dobre očuvanosti ambijenta, te blizine Zagreba kao važnoga čimbenika. Može se reći da turizam na primjeru Golubovca ima vrlo dugu tradiciju, koja je ostala sačuvana do danas. U dvorcu se posljednjih petnaestak godina djelovanjem Društva *Kajkaviana* ukorijenila tradicija organiziranja kulturnih događanja. Kod Golubovca upravo je to znatna prednost u planiranju namjene i razvojnih programa. Turističke mogućnosti Golubovca valja promatrati u ozračju očekivanoga bržeg turističkog razvoja Donje Stubice i Stubičkih Toplica kao lječilišno-rekreacijskoga središta u budućnosti. Posebice ako stubički kraj bude bolje prometno povezan sa Zagrebom.

VRJEDNOVANJE GOLUBOVCA PREMA KRITERIJIMA PROJEKTA VILLAS

Vrijednovanje Golubovca napravljeno je u sklopu Međunarodnoga projekta Villas. U radu *Kriteriji vrijednovanja dvoraca – odabir najvrjednijih hrvatskih dvoraca /Criteria for valorisation of manors – selection of the most valuable croatian manors*, objavljenom u zborniku *Villas* 2006. godine, postavljeni su i obrazloženi kriteriji za vrijednovanje dvoraca i njihova pripadajućeg prostora. Golubovec je u tome radu bio jedan od sto odabranih hrvatskih dvoraca za istraživanje i vrijednovanje. Istraženi su kriteriji za vrijednovanje dvoraca, pri čemu se polazi od prostorno-pejzažnih, arhitektonsko-građevnih i kulturno-povijesnih kriterija, a uzimaju se u obzir i novi kriteriji – poglavito oni s gledišta turističkoga korišćenja i ekonomske održivosti. Analiza vrijednovanja hrvatskih dvoraca napravljena je na uzorku od 100 dvoraca sjeverne Hrvatske. Dvorci su ispitani i ocijenjeni prema 16 kriterija (usporediti Tablicu 8.). Uvažavajući postavljene kriterije, napravljena je redosljedna lista. Na toj je listi dvorac Golubovec zauzeo 19. mjesto od 100 dvoraca u cijeloj Hrvatskoj, a 7. mjesto među dvorcima u Krapinsko-zagorskoj županiji u kojoj se nalazi najveći broj dvoraca u Hrvatskoj. To znači da je Golubovec jedan od najvrjednijih hrvatskih dvoraca usprkos tomu što nema trajnu namjenu i što u nj nije uloženi golem novac, kao što je to slučaj s nekim drugim dvorcima muzejske namjene.

Dvorci su vrijednovani prema sljedećih 16 kriterija: izvornost dvorca, izvornost gospodarskih zgrada, izvornost perivoja, očuvanost i vrijednost različitih građevnih razvojnih etapa, rijetkost, postojanje povijesnih izvora važnih za istraživanje i obnovu, vrijednost starosti, kulturno-povijesna vrijednost, estetsko-umjetnička vrijednost, postojeće građevno stanje, građevni materijali, očuvanost arhitektonskog interijera, očuvanost pokretnog interijera, očuvanost okolnog ambijenta (pejzažno-urbano okruženje), očuvanost perivoja te Urbanističke osobitosti.

9. Plan i program revitalizacije Golubovca

Jedna od polaznih teza za obnovu dvoraca jest nedjeljivost dvorca i perivoja, odnosno nedjeljivost dvorca i njegova pripadajućega krajolika. Shodno tome u metodološkom smislu u kontekstu revitalizacije nema bitne razlike između dvorca i perivoja, odnosno dvorca i krajolika.

BUDUĆA NAMJENA DVORCA GOLUBOVEC

Nova namjena dvorca treba slijediti sljedeća tri temeljna načela: 1) neophodnost kulturno-povijesne i prostorno-ambijentalne reafirmacije Golubovca kao nedjeljive cjeline dvorca, perivoja, perivojne šume i Vilinskih poljana; 2) uvažavanje prostornih posebnosti i prirodnih vrijednosti šireg prostora Golubovca; te 3) nadopunjavanje, a ne ponavljanje sadržaja u odnosu na susjedne lokalitete u neposrednoj blizini.

U dvorcu s ukupnom korisnom površinom svih razina (podrum, prizemlje, kat, potkrovlje) od 1960 m² predlažu se sljedeće javne namjene: muzejsko-izložbena, kulturna i ugostiteljsko-turistička.

Podrum dvorca ukupne korisne površine 337 m² može se koristiti kao vinski podrum (vinoteka, kušaona vina, arhiv vina i sl.) i restoran.

Prizemlje dvorca ukupne korisne površine od 541 m² namijenjeno je za široku javnu uporabu i prihvat posjetitelja sa sljedećim sadržajima: dvorska kapela s mogućnošću korišćenja za vjenčanja, koncerte i prigodne mise; informacijski centar (informacije, garderoba, prodaja suvenira), izložbeno-multimedijalni prostori (zbirka slika iz ostavštine obitelji Bauer, izložba o Mariji Jurić Zagorki, manje povremene izložbe, dvorane za klubove i sastanke, multimedijalna knjižnica, uredski prostori te drugi pomoćni prostori.

Kat dvorca ukupne korisne površine od 567 m² kao najljepši dvorski prostor koristit će se za reprezentativne javne sadržaje - komorne koncerte, promocije knjiga, književne večeri, manje znanstvene skupove, svečane sastanke, svečane plesove (balove), svečane večere u posebnim prigodama i druge slične namjene. Kao proširenje glavnoga salona po potrebi se mogu koristiti i bočne sobe koje treba urediti kao dvorske salone. Oni se mogu koristiti kao višenamjenski salonski prostori, a svojim uređenjem i pokuštvom trebali bi biti izložbeni prostori posvećeni pojedinim obiteljima ili osobama koje su živjele u dvorcu. U zapadnom krilu dvorca (uz kapelu) moguće je smjestiti *Maksimilijanu* – izložbene prostore posvećene biskupu Maksimilijanu Vrhovcu koji je obilježio Golubovec i Zagreb u prvoj polovici 19. stoljeća. U istočnom krilu dvorca treba smjestiti *Kajkavianu* – izložbeni prostor posvećen kajkavskom jezičnom i kulturnom naslijeđu i suvremenom stvaralaštvu, kao jezgra budućeg Muzeja kajkavske književnosti. *Perivojiana* je zamišljena kao virtualna izložba posvećena perivojima dvorca.

Potkrovlje ukupne korisne površine od 515 m² predviđeno je za veliku višenamjensku i multimedijalnu dvoranu za savjetovanja i predavanja s mogućnošću pregrađivanja u nekoliko manjih radnih prostora za sastanke, rad klubova i sl.

KORIŠĆENJE PERIVOJA

Perivoj treba obnoviti kao reprezentativno vizualno i funkcionalno proširenja dvorca na način da afirmira povijesni perivojno-pejsažni identitet. Osim obnove nestalih sadržaja i perivojnih građevina moguć je u manjoj mjeri smještaj novih sadržaja radi korišćenja perivoja kao proširenja dvorca. Posebice se očekuje korišćenje perivoja u ljetno doba godine kada su moguće šetnje i boravci, perivojni koncerti, izložbe na otvorenom, ljetne perivojne zabave i sl.

Uz obnovu nestaloga drveća očekuje se rekonstrukcija nestalih povijesnih perivojnih građevina i sadržaja: povijesni putovi i šetnice, jezera ispred zapadnog pročelja dvorca, mostovi preko jezera, bunari, osmerokutni paviljon u perivoju južno od dvorca, cvjetnjaci ispred sjevernog i južnog pročelja dvorca, kameni stolovi i klupe, vjjetni simbol Golubovca – ruža 'La France'.

Mogućće je unošenje novih perivojnih sadržaja: perivojni paviljoni i sjenice, *Champagnerie* – vinski paviljon u perivoju, iznajmljivanje laganih platnenih ili drvenih ležaljki i stolaca (korisnici biraju mjesto boravka i odmora u perivoju), perivojna rasvjeta i dr.

KORIŠĆENJE PERIVOJNE ŠUME

Perivojna šuma mora se obnoviti i uređivati u skladu s kriterijima zaštite povijesnih perivoja te u skladu s važećom šumarskom osnovom gospodarenja. Očekuje se obnova i rekonstrukcija nestalih povijesnih građevina i sadržaja u perivojnoj šumi: putovi i šetnice; bunari, potok i jezero-ribnjak u istočnom dijelu perivojne šume; stube u istočnom dijelu perivojne šume, kriket igrališta.

U perivojnoj šumi mogući su novi sadržaji: novi putovi, konjičke staze i šetnice; sjenica-odmorište tlocrtno kružnog oblika na mjestu nekadašnje ledenice (suvremena arhitektonska interpretacija); rekreacijsko-športski sadržaji pod uvjetom očuvanja šumskih obilježja prostora.

KORIŠĆENJE VILINSKIH POLJANA

Velik prostor Vilinskih poljana mora se održavati i uređivati poštujući kriterije zaštite prirode glede krajobrazne raznolikosti i očuvanja prepoznatljivih pejsažnih prizora (obilježja prostora). Na Vilinskim poljanama nije bilo povijesnih zgrada i većih građevina pa je nova izgradnja isključivo u funkciji revitalizacije Golubovca moguća samo u rubnim dijelovima, uz uvjet arhitektonsko-oblikovne prilagodbe ambijentu i visoke arhitektonske vrsnoće. Mogući su novi sadržaji koji ne će bitno narušiti povijesne i zatečene vrijednosti, a pridonijet će oživljavanju Golubovca.

U prostoru Vilinskih poljana mogući su sljedeći sadržaji: uređenje postojećeg jezera i ribnjaka za športski i rekreacijski ribolov, ili kao jezero s autohtonom vegetacijom; uređenje konjičkih putova i staza (pretežito u istočnom i južnom dijelu Vilinskih poljana); konjički športovi u istočnom dijelu Vilinskih poljana (polo); uređenje pješačkih šetnica; rekreacijsko-zabavne igre na travi (zapadni dio Vilinskih poljana); izložbe na otvorenom (Land Art u zapadnom dijelu Vilinskih poljana) i dr.

REVITALIZACIJA GOLUBOVCA KAO KONJIČKOG, KULTURNO-TURISTIČKOG I REKREACIJSKO-ŠPORTSKOG CENTRA

U svrhu revitalizacije i novoga života dvorca predviđene su unutar šireg prostora Golubovca različite namjene koje bi mogle osigurati gospodarsku (financijsku) održivost dvorca, perivoja i perivojne šume. Predložene namjene i sadržaji ponuđeni su kao mogući, a ne obvezujući scenarij jer teško je očekivati da bi se na tako malenom prostoru ostvarilo sve što je navedeno – ponajprije iz razloga očekivanih imovinsko-pravnih poteškoća i nemogućnosti provedbe. Te su namjene uskladive s načelima očuvanja Golubovca kao kulturnoga dobra i kulturnoga krajolika. Predviđene su sljedeće osnovne namjene:

- Dvorac s perivojem (1) – kulturni, edukacijski i ugostiteljski sadržaji;
- Perivojna šuma (2) – rekreacijski, edukacijski i kulturni sadržaji;
- Novi majur – gospodarsko-rekreacijska namjena (3) – konjušnice (3a), livade (3b), konjički klub (3c);
- Dolina jezera - rekreacijsko-športska namjena (4) – jezera sa stazama i obalnim pojasom (4a), livada za rekreacijsko-športske sadržaje s konjima (4b), moguće polo igralište (4c);
- Staro gospodarstvo dvorca (5) – turističko-športska namjena;
- Dječja poljana (6) – rekreacijsko-kulturna namjena;
- Vidikovac i južni ulaz u Golubovec (7) – prostor za budući razvoj u svrhu revitalizacije Golubovca;
- Sjeverni ulaz u Golubovec (8) – turističko-ugostiteljski sadržaji s prihvatom posjetitelja (8a), turističko-ugostiteljski i izložbeni sadržaji s prihvatom posjetitelja (8b);
- Dolina potoka Mesečaj (9) – rekreacijsko-kulturna namjena;
- Šuma Dubrava (10) – šumsko-rekreacijska namjena;
- Medvedničke livade (11) – poljodjelsko-rekreacijska namjena;
- Peradarska farma (12) – prostor za budući razvoj;
- Dolina potoka Toplica (13) – proširenje zaštite krajolika;
- Željezničko stajalište Golubovec (14) – prijedlog novoga stajališta;
- Stambeni predjeli (15) – planirana građevna područja prema Prostornom planu 1998., 2007.

U ovoj studiji navode se osnovni mogući sadržaji u pojedinim namjenama. Podrobnija razrada sadržaja, kao i urbanističko-arhitektonska rješenja moguće izgradnje utvrdit će se urbanističkim planom koji se mora temeljiti na zaključcima i naputcima ove studije, kao i uvjetima nadležnih službi zaštite.

GOLUBOVEC KAO DIO KULTURNE, TURISTIČKE I REKREACIJSKE PONUDE STUBIČKOGA KRAJA

Stubički kraj poznat je po brojnim i raznolikim kulturnim, turističkim i rekreacijskim sadržajima. Nažalost, te su mogućnosti još uvijek neiskorišćene, posebice u funkciji izletničkoga turizma. Stubički kraj tradicijski je vezan sa Zagrebom i njegovim stanovnicima, koji su ranijih desetljeća rado tamo odlazili. Prekinut je kontinuitet, brojnost sadržaja je smanjen, a kakvoća usluga tek se ponovno gradi. Neophodno je cijeli stubički kraj turistički oživjeti uz kreiranje suvremene prepoznatljive turističke ponude. Revitalizacija Golubovca zasigurno će pridonijeti oživljavanju turizma, kao i općem turističko-gospodarskom razvoju stubičkoga kraja.

Prostornim planom uređenja Grada Donja Stubica (1998., 2007.) predviđeno je nekoliko velikih predjela koji imaju značenje dugoročnih razvojnih projekata i koji će bitno utjecati na budući život i gospodarsku aktivnost u Donjoj Stubici, a to su: *Terme Jezerčica* - turistička namjena, *Zaluka* – športsko-rekreacijsko/trgovačko-poslovna namjena, *Boke* - kupališno-turistička namjena, *Pustodol* - rekreacijsko-športska namjena, *Golubovec* - kulturno-turistička/gospodarsko-rekreacijska namjena.

U neposrednoj blizini Golubovca (na udaljenosti od jednog do desetak kilometara) posjetiteljima je na raspolaganju niz raznolikih turističkih privlačnosti i sadržaja, kao što su:

- Prirodne posebnosti: park prirode Medvednica - šume, špilje, stijene, vidikovci; zaštićena pojedinačna stabla (Gupčeva lipa, hrast Galženjak na Kamenjaku);
- Biljni i životinjski svijet: zaštićene biljne i životinjske vrste, biološka raznolikost, divljač, ptice, ribe;
- Vodene posebnosti: rijeke i potoci, termalna kupališta (Stubičke Toplice, Jezerčica);
- Kulturno-povijesne posebnosti: zaštićene povijesne cjeline (Donja Stubica, Gornja Stubica), pojedinačni spomenici kulture stubičkoga kraja, arheološka nalazišta (Stari grad Stubica), dvorci i kurije (Oršić u Gornjoj Stubici, Donje i Gornje Oroslavje, Hellenbach u Mariji Bistrici i dr.), muzeji i izložbe (Muzej seljačkih buna, Kajkaviana);
- Vjerski život - hodočasnička mjesta (Marija Bistrica), župne crkve (Donja Stubica, Gornja Stubica), kapele (Stubičke Toplice, Matenci)
- Kultura života i rada: vinogradarstvo, gastronomija, način života lokalnog stanovništva, folklor i tradicija;
- Športski i rekreacijski sadržaji: športski događaji i športsko-rekreacijski tereni i igrališta (Donja Stubica, Stubičke Toplice, Oroslavje), skijališta i planinarski domovi na Medvednici, lovišta i ribolovna područja.

Obiman je i zahtjevan program koji treba ostvariti za revitalizaciju dvorca i njegova pripadajućeg prostora.

Oživotvorenje toga programa osigurava nov život Golubovca. Cilj je ove studije bio sveobuhvatno istražiti dvorac, nekadašnji dvorski posjed i okolni krajolik kako bi se znanstveno utemeljeno i stručno relevantno postavilo održivi program za revitalizaciju Golubovca. Ulaganja su golema, a program revitalizacije zahtijeva učinkovito i racionalno djelovanje uz okupljanje vrsnih stručnjaka. Program revitalizacije jest ambiciozan, ali je razvidan i konkretan te, prije svega, održiv. Zamisao novoga života Golubovca polazi od temeljnoga fenomena – dvorca i njegova prepoznatljiva ambijenta, poštuje prirodne i stvorene vrijednosti u prostoru, te nudi jasnu viziju budućega korišćenja i možebitne

izgradnje koja će omogućiti ne samo nov život dvorca nego će pridonijeti i novom gospodarskom razvoju stubičkoga kraja.

Golubovec se ne smije promatrati izolirano i prostorno ograničeno. On je prepoznatljiv dio širega stubičkog kraja u sjevernom podbrežju Medvednice. Goleme su tu mogućnosti za prostorni i gospodarski razvoj, poglavito razvoj temeljen na turizmu i rekreaciji. Golubovec je samo jedan od pet velikih turističko-razvojnih projekata Donje Stubice, koji su predviđeni postojećim Prostornim planom. Prostorna dugoročna zamisao proizlazi iz vizije razvoja Donje Stubice kao jakoga turističko-rekreacijskog središta Hrvatskoga zagorja i obližnjega Zagreba – s tunelom ili bez njega. Stubički kraj još uvijek nije zaboravljen i na neki način živi na staroj slavi nekadašnjega *branda* «Stubaki». Prostorne mogućnosti i prednosti za razvoj turizma i rekreacije doista su goleme i budući je razvoj neupitan.